

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 387/2023-21

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Dudíťa a Libora Duřu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej ADVOKÁTSKOU KANCELÁRIOU DVORSKÁ & MREKAJOVÁ, s. r. o., Panenská 33, Bratislava, IČO 36 862 037, v mene ktorej koná jej konateľka a advokátka JUDr. Andrea Dvorská, a maloletej sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], proti uzneseniu Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 17 CoP 51/2022 z 22. marca 2023 a postupu, ktorý predchádzal jeho vydaniu, takto

r o z h o d o l :

1. Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**
2. Návrhom na odklad vykonateľnosti a ustanovenie kolízneho opatrovníka **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľiek a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka a maloletá sťažovateľka označené v záhlaví tohto uznesenia sa ústavou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 21. júna 2023 domáhajú vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva vyjadriť sa k vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru, ako aj čl. 3 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa napadnutým uznesením Krajského súdu v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu. Sťažovateľky navrhujú zrušenie napadnutého uznesenia krajského súdu a vrátenie veci krajskému súdu. Súčasne požadujú priznanie náhrady trov konania v sume 530,86 eur.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej priložených vyplýva, že sťažovateľka a maloletá sťažovateľka boli účastníkmi konania o návrat maloletého dieťaťa pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržívaní do krajiny obvyklého pobytu (ďalej len „návratové konanie“) vedeného Okresným súdom Banská Bystrica (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 37 P 125/2021. Návrh vo veci podal otec maloletej 22. októbra 2021. Zo skutkových zistení v napadnutom konaní vyplynulo, že rodičia maloletej uzavreli manželstvo v roku 2010 vo Francúzsku, pričom z tohto vzťahu sa im narodili dve maloleté deti [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ]. Manželstvo rodičov bolo rozvedené rozsudkom Obvodného súdu Praha 2 č. k. 26 C 287/2016 z 5. septembra 2017. Rozhodnutiu o rozvode predchádzalo rozhodnutie o zverení maloletých detí do osobnej starostlivosti sťažovateľky rozsudkom Obvodného súdu Praha 2 č. k. 16 Nc 42/2016 z 27. februára 2017. Z dôvodu nového partnerského vzťahu sa sťažovateľka s oboma maloletými deťmi v roku 2018 presťahovala do mesta Dvůr Králové a z dôvodu zmeny v partnerských vzťahoch sa následne začiatkom roku 2019 vrátila s deťmi do Prahy. V roku 2019 nadviazala nový vzťah s mužom, s ktorým žila spoločne s maloletou od 9. februára 2020 na Slovensku. Maloletý [REDAKOVANÉ] odmietol 9. februára 2020 odísť so sťažovateľkou a zostal bývať s otcom v Prahe. Následne bol maloletý uznesením Obvodného súdu Praha 2 č. k. 16 P 20/2017 z 11. decembra 2020 odovzdaný do starostlivosti otca a rozsudkom tamojšieho súdu č. k. 16 P 20/2017 zo 17. marca 2021 zverený do osobnej starostlivosti otca. Maloletá je zverená do osobnej starostlivosti sťažovateľke na podklade rozsudku Obvodného súdu Praha 2 č. k. 16 Nc 42/2016 z 27. februára 2017. Maloletá podľa zistení konajúcich súdov ovláda český jazyk, v ktorom komunikuje s otcom a bratom, na území Českej republiky bola začlenená do kolektívu detí v materskej škole, bola účastná na zdravotnom poistení a stretávala sa s okruhom priateľov svojich rodičov. Väzby maloletej na Českú republiku, český jazyk a okruh známych, s ktorými sa stretávala v Prahe, pokračujú prostredníctvom styku otca s maloletou a styku sťažovateľky so synom – maloletým [REDAKOVANÉ].

3. Okresný súd návrh v rámci návratového konania uznesením č. k. 37 P 125/2021 z 12. novembra 2021 zamietol. V podstatnom považoval za preukázané, že maloletá sťažovateľka vycestovala so sťažovateľkou na Slovensko 9. februára 2020, pričom od uvedenej doby sa zdržiavajú na Slovensku. Rovnako považoval za preukázané, že došlo k medzinárodnému únosu. Aplikoval na vec ustanovenia Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí, ktorý bol 25. októbra 1980 prijatý v Haagu (ďalej len „Haagsky dohovor“), a nariadenie Rady č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (ďalej len „nariadenie Brusel IIa“). Dospel k záveru, že maloletá sťažovateľka nachádzajúca sa na území Slovenska viac ako 18 mesiacov sa zžila s prostredím, čomu výrazne svojím nekonaním v návratovom konaní prispel aj otec (podanie návrhu otcom až po uplynutí jedného roka od premiestnenia). Vzhľadom na už vytvorený stupeň zázemia, socializácie maloletej sťažovateľky okresný súd zastával názor, že v prípade navrátenia do krajiny obvyklého pobytu, teda Českej republiky, by mohla byť maloletá sťažovateľka vystavená hrozbe opätovnej destabilizácie svojho výchovného prostredia.

4. Na odvolanie bolo uznesenie súdu prvej inštancie zrušené uznesením krajského súdu č. k. 17 Co 6/2022 z 29. marca 2022 a vec vrátená tomuto súdu na ďalšie konanie. V podstatnom krajský súd zdôraznil, že nesprávne právne posúdenie veci súdom prvej inštancie spočíva v príliš extenzívnom výklade čl. 13 Haagskeho dohovoru vo vzťahu k dôvodom nenariadenia návratu maloletej a príliš zužujúcom výklade cieľov Haagskeho dohovoru.

5. Odvolací súd akcentoval potrebu zamerať dokazovanie na prípadnú existenciu dôvodov na nenariadenie návratu podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru. Súdom ustanovený opatrovník by sa mal zamerať na zisťovanie okolností tvrdeného zžitia sa maloletej sťažovateľky s novým prostredím v širšom rozsahu, aby mohol podať komplexnú správu o tom, s kým sa maloletá stretáva, ako vníma súčasnú situáciu, z akého dôvodu vyslovila maloletá preferenciu žitia na území Slovenska. Keďže zo spisu vyplynulo, že opatrovník mal snahu vykonať pohovor s maloletou, ktorá sa pred ním odmietla k veci vyjadriť, krajský súd okresnému súdu vytkol, že nezisťoval dôvody zmeny postoja maloletej, či k výpovedi s určitým obsahom nebola navedená matkou. Okresnému súdu zároveň uložil zistiť, či styk otca s maloletou sa podľa uznesenia Okresného súdu Žilina č.k. 21 P 256/2021 zo 14. januára 2022 realizuje, ako aj zistiť to, či sa realizuje styk matky s malolekým [REDAKOVANÉ] – bratom maloletej sťažovateľky, akým spôsobom sa styk realizuje a aký vplyv to má na vzťah medzi súrodencami. Pre vyhodnotenie najlepšieho záujmu maloletej sťažovateľky považoval za nevyhnutné, aby sa okresný súd zameral na otázky, ako si rodičia predstavujú život, ak by súd návrhu na nariadenie návratu vyhovel, či matka uvažuje o návrate do krajiny obvyklého pobytu, či otec takéto rozhodnutie očakáva alebo či má záujem vykonávať osobnú starostlivosť aj bez matky.

6. Po vrátení veci okresný súd návrh opätovne zamietol uznesením č. k. 37 P 125/2021 z 15. júla 2022, v ktorom za podstatné skutočnosti pre záver o zžití sa maloletej s novým prostredím považoval, že k neoprávnenému premiestneniu maloletej na územie Slovenskej republiky došlo už 9. februára 2020, avšak otec podal návrh na okresnom súde až po 18 mesiacoch od premiestnenia. Zmeškanie jednoročnej lehoty vysvetľoval otec tým, že najprv chcel usporiadať vzťahy k maloletemu [REDAKOVANÉ] v Českej republike. Okresný súd zdôraznil, že podľa judikatúry väčšiny štátov obvyklý pobyt dieťaťa vzniká v krajine po 6 mesiacoch pobytu na jednom mieste (rozhodnutie Najvyššieho súdu Rakúska sp. zn. 80B 123/03g). Zdôraznil, že maloletá bola premiestnená sťažovateľkou vo veku 6 rokov, pričom v čase podania návrhu na nariadenie návratu mala maloletá viac ako 7 rokov. Okresný súd ďalej akcentoval zaradenie do školského systému, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a zaradenie do sociálneho a zdravotného systému. Vypočítaním maloletej považoval okresný súd za preukázané pozitívne väzby na osoby žijúce na území Slovenska. Maloletá ovláda český jazyk len hovorovo, ktorý používa v styku s otcom a bratom, rovnako ako francúzsky jazyk. Pred súdom sa maloletá vyjadrila, že si vie predstaviť život v Prahe aj v Žiline. Dobu 18 mesiacov strávených maloletou na Slovensku okresný súd preklasifikoval na obvyklý pobyt dieťaťa. Na vyhodnotenie názoru maloletej nenariadil okresný súd znalecké dokazovanie z dôvodu, že takýto dôkaz nebolo možné obstaráť v primerane krátkej dobe a miera zžitia sa maloletej s prostredím bola preukázaná listinnými dôkazmi a výsluchom maloletej.

7. Napadnutým uznesením krajský súd rozhodnutie súdu prvej inštancie zmenil tak, že nariadil návrat maloletej do krajiny jej obvyklého pobytu Českej republiky, nariadil sťažovateľke, aby maloletú navrátila na územie Českej republiky, a pre prípad, že tak neurobí, rozhodol o tom, že otec je oprávnený po uplynutí určenej lehoty maloletú prevziať.

8. V napadnutom uznesení krajský súd zotrval na názore, že jednoročná lehota podľa čl. 12 Haagskeho dohovoru je významná len z hľadiska rozsahu dokazovania, ktoré má súd v návratovom konaní vykonať, aby zistil, či navráteniu dieťaťa nebránia skutočnosti uvedené v čl. 13 Haagskeho dohovoru, pričom zmeškanie tejto lehoty nemožno hodnotiť ako nezáujem otca o návrat maloletej či súhlas s premiestnením. Vypuknutie pandémie COVID-19 a s tým spojené obmedzenia, ako aj

ponechanie maloletého [REDAKOVANÉ] v Českej republike bez usporiadania právnych vzťahov k nemu ospravedľujú dĺžku lehoty na začatie konania o návrat maloletej do krajiny obvyklého pobytu. Keďže plynutie času, počas ktorého bola maloletá na Slovensku, vyhodnotil okresný súd len vo vzťahu k miere jej zžitia sa s novým prostredím v Žiline, čo považoval krajský súd za nedostatočné, nariadil na prejednanie veci odvolacie pojednávanie, na ktorom získal od rodičov doplnenie skutkových tvrdení potrebných na ustálenie skutočného stavu veci. Na podklade skutkového stavu zisteného súdom prvej inštancie a doplneného na odvolacom pojednávaní krajský súd uzavrel, že súd prvej inštancie dospel k nesprávnym skutkovým a právnym záverom, že navráteniu maloletej do krajiny obvyklého pobytu bráni čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (existencia vážneho nebezpečenstva, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie) či nesúhlas maloletej podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru.

9. Poukazom na nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 736/2017 zo 7. augusta 2018, v ktorom sťažovatelia odkazovali na rozhodnutie Najvyššieho súdu Rakúska označené v bode 6 tohto uznesenia, krajský súd uzavrel, že obvyklý pobyt maloletej v Českej republike bol zachovaný aj napriek dobe, ktorú maloletá strávila v Slovenskej republike. Plynutím času od únosu dieťaťa do rozhodnutia súdu prvej inštancie nedošlo k zmene obvyklého pobytu maloletej. Z citovaného nálezu ústavného súdu priamo vyplýva, že rozhodnutie Najvyššieho súdu Rakúska kritérium šiestich mesiacov pobytu na rovnakom mieste aplikoval na určenie krajiny obvyklého pobytu dieťaťa bezprostredne pred tvrdeným únosom, resp. premiestnením dieťaťa, t. j. neaplikoval ho na čas po únose, resp. premiestnení dieťaťa. Odkaz na citované rozhodnutie Najvyššieho súdu Rakúska preto nemal v konkrétnych okolnostiach veci svoje opodstatnenie.

10. Odvolací súd ďalej poukázal na relevantnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), ako aj rozhodovaciú činnosť ústavného súdu a akcentoval, že najlepší záujem dieťaťa musí byť pre účely návratového konania interpretovaný v rámci výnimiek obsiahnutých v čl. 12, 13 a 20 Haagskeho dohovoru, ktoré musia byť vykladané reštriktívne. Súdom, ktoré rozhodujú o návrate dieťaťa, neprináleží skúmať, v ktorej krajine by bolo alebo mohlo byť dieťa spokojnejšie alebo šťastnejšie, či v krajine únoscu alebo v krajine obvyklého pobytu. Iba súdom v mieste obvyklého pobytu dieťaťa prináleží právo skúmať rodinnú situáciu (m. m. II. ÚS 736/2017, II. ÚS 322/2019, II. ÚS 223/2017, III. ÚS 93/2018, III. ÚS 132/2018, I. ÚS 341/2022).

11. Odvolací súd zdôraznil, že sťažovateľka netvrdí, že by maloletej na území Českej republiky či v domácnosti otca hrozilo akékoľvek nebezpečenstvo či fyzická ujma. Vystavenie dieťaťa duševnej ujme či neznesiteľnej situácii dáva do kontextu s rozdelením sťažovateľky ako matky a maloletej, ktorá je na matku naviazaná. Výsluchom rodičov na odvolacom pojednávaní odvolací súd zistil, že maloletá sa stretáva s otcom a bratom v domácnosti otca v Prahe. Otec osobitne zdôrazňoval potrebu udržiavania súrodeneckých väzieb. Maloletá pritom pri výsluchu opakovane potvrdila, že jej chýba brat [REDAKOVANÉ] aj otec a nikdy nevyjadrila nesúhlas s návratom do Českej republiky. Sťažovateľka kategorickým odmietaním návratu na územie Českej republiky sama spochybňuje existenciu hlbokej citovej väzby medzi ňou a maloletou a existenciu vážneho nebezpečenstva, že maloletá bude v prípade návratu do krajiny jej obvyklého pobytu vystavená duševnej ujme alebo ju rozhodnutie privedie do neznesiteľnej situácie.

12. Odvolací súd sa dopytoval sťažovateľky, čo sa týka zistenia, či maloletá je oboznámená s prebiehajúcim konaním o jej návrat, pričom sťažovateľka odpovedala záporne s vysvetlením, že

maloletá v tomto veku nechápe zmysel konania. Po vypočutí si zvukových záznamov z pojednávania, na ktorých okresný súd uskutočnil výsluch maloletej, oboznámení sa so zápisom o výsluchu maloletej pred kolíznym opatrovníkom a na podklade vyjadrenia sťažovateľky týkajúceho sa rozumovej úrovne maloletej odvolací súd upustil od požiadavky zisťovať názor dieťaťa za pomoci odborníka vzhľadom na to, že maloletá nikdy nevyjadrila nesúhlas s návratom do Českej republiky. Len v prípade, že by maloletá odmietala navrátiť sa do krajiny obvyklého pobytu, bolo by potrebné skúmať stupeň vyspelosti maloletej, či je tento nesúhlas podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru relevantný a či je potrebné názor dieťaťa rešpektovať.

13. Odvolací súd v zmysle čl. 11 bodu 4 nariadenia Brusel IIa nezistil potrebu prijať či vykonať primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po jeho návrate do Českej republiky a za postačujúce opatrenia na zabezpečenie podmienok na návrat maloletej na územie Českej republiky podľa § 130 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“) považoval to, že v prípade, ak sa matka na územie Českej republiky nevráti, bude dieťa odovzdané do starostlivosti druhého rodiča, ktorý v opatrovníckych právach obmedzený nebol, a maloletá nepôjde do neznámeho prostredia, ale do domácnosti svojho otca, ktorého pomery opakovane preskúmali súdy v Českej republike, pričom zo žiadnych rozhodnutí nie je možné vyvodit', že by toto prostredie nebolo vhodné pre výchovu maloletej.

14. Podľa odvolacieho súdu neobstojí ani názor okresného súdu, že maloletá sa v dôsledku začlenenia do školského kolektívu v meste Žilina a nadobudnutia kamarátskych vzťahov zžila s prostredím v Žiline. Odvolací súd akcentoval, že v priebehu odvolacieho konania zmenila sťažovateľka so svojim priateľom a maloletou bydlisko a od 1. decembra 2022 žijú v obci [REDAKOVANÉ] a od 12. decembra 2022 chodí maloletá do inej základnej školy. Už v predchádzajúcom zrušujúcom uznesení odvolací súd vzhľadom na opakované premiestňovanie sa matky s maloletými deťmi poukazoval na adaptabilitu maloletej na zmenu prostredia, pričom sťažovateľka nevyvrátila tento názor odvolacieho súdu, nepreukázala existenciu výnimiek na nenariadenie návratu maloletej podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru ani zžitie sa maloletej s prostredím v Slovenskej republike do takej miery, že by to odôvodňovalo aplikáciu čl. 12 Haagskeho dohovoru. Ujma, na ktorú poukazuje čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, nemôže vzniknúť len z odlúčenia dieťaťa od rodiča, ktorý dieťa uniesol alebo ho neoprávnene zadržíava. Sťažovateľka pritom odôvodňuje existenciu vážneho nebezpečenstva vylučujúceho navrátenie maloletej do krajiny jej obvyklého pobytu len z odlúčenia matky a dieťaťa, ktoré nie je v zmysle judikatúry ESĽP a ústavného súdu možné vzťahovať na výnimku podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru.

15. Odvolací súd skonštatoval, že žiadne nebezpečenstvo podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru maloletej po jej navrátení do Českej republiky nehrozí. V rozsudku Mestského súdu v Prahe č. k. 25 Co 101/2022 z 19. mája 2022 sa konštatuje, že pomery v rodine otca maloletej sú v poriadku. Odvolací súd rovnako vyjadril nesúhlas s názorom sťažovateľky, že vzťah súrodencov [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] nie je pre rozhodnutie v návratovom konaní podstatný.

16. Pokiaľ maloletá opakovane vyjadruje túžbu byť s otcom a bratom, a to nielen na území Slovenska, je v jej najlepšom záujme ju navrátiť do krajiny obvyklého pobytu, aby nebola od týchto členov rodiny násilne odtrhnutá.

17. Napokon odvolací súd konštatoval, že neobstojí ani záver okresného súdu, že najlepší záujem maloletej na stabilnom výchovnom prostredí bráni nariadeniu návratu maloletej. Okresný súd podľa

odvolacieho súdu nevysvetlil, čo rozumie pod stabilným výchovným prostredím, či sa tento pojem obmedzuje len na domácnosť matky alebo na územie Slovenskej republiky. Ak sa má pod stabilným výchovným prostredím rozumieť výchovné prostredie konkrétnej osoby, tento názor je v priamom rozpore s čl. 7 Dohovoru o právach dieťaťa, podľa ktorého má dieťa právo poznať oboch svojich rodičov a právo na ich starostlivosť. Ak pod stabilným výchovným prostredím rozumel súd prvej inštancie určité miesto, ani s týmto názorom odvolací súd nesúhlasí, keďže matka opakovane pri zmene partnerských vzťahov zmenila aj bydlisko maloletých detí a aj počas návratového konania zmenila bydlisko dvakrát v Žiline z jedného domu do druhého a následne zo Žiliny do obce [REDAKOVANÉ] čo znamená, že maloletá nie je sťažovateľkou od rozchodu s otcom vychovávaná v stabilnom prostredí.

II.

Argumentácia sťažovateľiek

18. Sťažovateľka zdôrazňuje, že ako matka, do ktorej výlučnej starostlivosti bola maloletá sťažovateľka zverená, nikdy nebránila maloletej sťažovateľke stretávať sa s otcom. Otec deklaruje ako dátum neoprávneného premiestnenia 9. február 2020, pričom návrh na navrátenie maloletej sťažovateľky podal otec až 22. októbra 2021. Maloletá sťažovateľka sa zatiaľ zžila s novým prostredím, pričom bola zaradená do školského systému a výučby v slovenskom jazyku a vytvorila si silné citové väzby k osobám (babička, teta a netere), veciam a prostrediu na Slovensku. Otec po slovensky nevie. Plynutie času, ktorého dôsledkom je dokonalé zžitie sa maloletej sťažovateľky s prostredím, bolo umožnené aj nekonaním otca, ktorý podal žiadosť o návrat až po 18 mesiacoch od jej premiestnenia na Slovensko.

19. Odvolací súd nevychádzal zo starostlivo zisteného skutkového stavu a neumožnil vypracovanie znaleckého posudku z odboru detskej psychológie, ktorý by sa zaoberal otázkou vplyvu odlúčenia maloletej sťažovateľky od matky v prípade jej návratu k otcovi, keďže nútený návrat môže vystaviť maloletú sťažovateľku vážnej duševnej ujme, čo nie je v najlepšom záujme dieťaťa. Odvolací súd neprihliadol na skutočnosť, že maloletá sťažovateľka sa na Slovensku nachádza od 9. februára 2020.

20. Sťažovateľka ako matka vytvorila pre maloletú sťažovateľku pevné a stabilné výchovné prostredie v spoločnej domácnosti snúbenca. Odvolací súd pochybil, keď aktuálne neprešetril rodinné pomery a domácnosť matky v obci [REDAKOVANÉ].

21. Sťažovateľky poukazujú na to, že núteným návratom maloletej do Českej republiky by bolo neprípustným spôsobom zasiahnuté do práv dieťaťa.

22. Odvolací súd v poradí prvom zrušujúcom uznesení uložil okresnému súdu povinnosť vypočuť maloletú sťažovateľku v prítomnosti psychológa či znalca na účely posúdenia jej vyspelosti a schopnosti vyjadriť svoj názor. Kolízny opatrovník uskutočňujúci výsluch maloletej sťažovateľky 6. mája 2022 nevedol tento výsluch v súlade s cieľmi návratového konania. Rovnako pochybil odvolací súd tým, že upustil od požiadavky zisťovať názor dieťaťa. Zodpovednosť úradu ani súdu nemôže byť nahradená odkazom na to, že dieťa nikdy nevyjadrilo nesúhlas s návratom do Českej republiky, keďže o návrate s maloletou sťažovateľkou sa nikto nebavil.

23. Nevykonanie dôkazu výsluchom maloletej sťažovateľky prostredníctvom orgánu sociálnoprávnej ochrany detí formuláciou otázok jej návratu do Českej republiky, ako aj nevykonanie znaleckého dokazovania možno hodnotiť ako postup, ktorým bola maloletej sťažovateľke odňatá možnosť konať pred súdom.

24. V dôsledku nesprávneho právneho posúdenia veci odvolací súd porušil svojim postupom čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa. Odvolací súd rovnako vychádzal z nedostatočne zisteného skutkového stavu pri aplikácii čl. 13b Haagskeho dohovoru.

25. Podľa sťažovateľiek rozsah posudzovania najlepšieho záujmu dieťaťa a rozsah dokazovania, ktoré sú vyvoditeľné z judikatúry ESLP, nebol v návratovom konaní odvolacím súdom zohľadnený.

26. Vo vzťahu k maloletej sa nevykonali žiadne primerané opatrenia na zabezpečenie jej ochrany po návrate (čl. 11 bod 4 nariadenia Brusel IIa). Sťažovateľka nemá zabezpečené bývanie s maloletou v Prahe, nemá sľúbené žiadne financie od otca na oddelený nájom a nemá zaručené ani zabezpečené prijatie do základnej školy, nemá nárok na rodinné prídavky ani vybavené sociálne dávky. Odvolací súd nekonal na základe úplného preskúmania celkovej rodinnej situácie a faktorov materiálnej, emocionálnej, zdravotnej, psychologickkej povahy.

27. Sťažovateľky na podklade uvedeného navrhujú odložiť vykonateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu do právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej a žiadajú o ustanovenie kolízneho opatrovníka, ktorý by zastupoval maloletú sťažovateľku v konaní o ústavnej sťažnosti.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

28. Podstatou ústavnej sťažnosti je namietané porušenie práv označených v bode 1 tohto uznesenia napadnutým uznesením odvolacieho súdu vydaným v návratovom konaní, ako aj postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu. Podľa sťažovateľiek je napadnuté uznesenie krajského súdu arbitrárne z dôvodu pochybenia krajského súdu v otázke zžitia sa maloletej sťažovateľky s novým prostredím. Poukazujú v tomto smere na plynutie času, ktoré v konkrétnych okolnostiach veci bolo spôsobené aj nekonaním otca. Akcentujú ďalej pochybenia krajského súdu, ktorý neumožnil vypracovať znalecký posudok k otázke vplyvu odlúčenia maloletej od matky, neprešetril rodinné pomery a domácnosť sťažovateľky a nezisťoval názor maloletej a nevykonal primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany maloletej po návrate.

29. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľiek predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu podľa § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a zisťoval, či ústavná sťažnosť obsahuje všeobecné náležitosti podania (§ 39 zákona o ústavnom súde), všeobecné náležitosti návrhu na začatie konania (§ 43 zákona o ústavnom súde), osobitné náležitosti ústavnej sťažnosti (§ 123, § 124 a § 132 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde) a či nie sú dané dôvody na jej odmietnutie podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

30. Z § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyplýva, že úlohou ústavného súdu pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti je tiež posúdiť, či táto nie je zjavne neopodstatnená. Podľa ustálenej judikatúry o zjavne neopodstatnenú ústavnú sťažnosť ide predovšetkým vtedy, ak namietaným postupom orgánu verejnej moci nemohlo dôjsť k porušeniu toho základného práva, ktoré označil

sťažovateľ, pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi napadnutým postupom tohto orgánu a základným právom, ktorého porušenie sa namietalo, ako aj vtedy, ak v konaní pred orgánom verejnej moci vznikne procesná situácia alebo procesný stav, ktoré vylučujú, aby tento orgán porušoval uvedené základné právo, pretože uvedená situácia alebo stav takúto možnosť reálne nepripúšťajú (m. m. IV. ÚS 16/04, II. ÚS 1/05, II. ÚS 20/05, IV. ÚS 55/05, IV. ÚS 288/05).

31. Vzhľadom na osobitný charakter návratového konania, o ktoré v konkrétnych okolnostiach veci vo svojej podstate ide, ústavný súd poukazuje na relevantnú judikatúru ESĽP, z ktorej s prihliadnutím na koncept najlepšieho záujmu dieťaťa v takomto konaní, ktoré je ústavnou sťažnosťou primárne spochybňované, predovšetkým vyplýva, že rozhodujúcou okolnosťou je nájdenie spravodlivej rovnováhy medzi súperiacimi záujmami, ktoré sú v hre – záujmami dieťaťa, oboch rodičov a verejného poriadku – majúci na zreteli, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradá a prevencia a okamžitý návrat korešpondujú so špecifickým konceptom „najlepšieho záujmu dieťaťa“. Záujmy rodičov, najmä záujem na pravidelnom kontakte so svojimi deťmi, nesmú byť opomenuté pri zvažovaní jednotlivých dotknutých záujmov (rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci X. v. Lotyšsko z 26. 11. 2013, č. 27853/09, § 95 a § 96).

32. Právo na rešpektovanie rodinného života sa aplikuje na rodinné vzťahy a predpokladá existenciu rodiny (rozsudok ESĽP vo veci Marckx proti Belgicku, rozsudok z 13. 6. 1979, č. 6833/74, § 31). Rodinou je v prvom rade vzťah medzi manželmi a medzi rodičmi a neplnoletými deťmi. Spolužitie rodičov a detí je základným prvkom rodinného života (Bronda proti Taliansku, rozsudok z 9. 6. 1998, č. 22430/93, § 51).

33. Ochrana „rodinného života“ sa týka súkromia jednotlivca v jeho rodinných vzťahoch voči iným fyzickým osobám, čo v sebe zahŕňa vzťahy sociálne, kultúrne, ale aj morálne či materiálne (I. ÚS 13/00).

34. Priamo z čl. 8 dohovoru, ako aj zo samotného Haagskeho dohovoru ustanovujúceho výnimky z pravidla urýchleného návratu do krajiny obvyklého pobytu vyplýva, že návrat nemôže byť nariadený automaticky alebo mechanicky, ale vždy s prihliadnutím na konkrétne okolnosti danej veci (rozsudok ESĽP vo veci Maumousseau and Washington v. Francúzsko zo 6. 12. 2007, č. 39388/05, § 72).

35. Harmonický výklad dohovoru a Haagskeho dohovoru si vyžaduje, aby faktory, ktoré môžu odôvodniť uplatnenie výnimiek z pravidla bezodkladného návratu, boli dôkladne zvážené a posudzované v rámci požiadaviek čl. 8 dohovoru a rozhodnutie o nich bolo náležite odôvodnené. Z čl. 8 dohovoru vyplýva pre súd rozhodujúci o návrate dieťaťa špecifická procesná povinnosť posúdiť obhájiteľné tvrdenie, že dieťaťu v prípade návratu hrozí vážna ujma, a svoje rozhodnutie dostatočne podrobne a konkrétne odôvodniť. Výnimky pripustené Haagskym dohovorom v čl. 12, čl. 13 a čl. 20 je potrebné posudzovať reštriktívne (už citovaný rozsudok ESĽP vo veci X. v. Lotyšsko).

36. Vo veciach návratového konania je vyžadované bezodkladné (urgentné) konanie, pretože plynutie času by mohlo mať nenapraviteľné následky pre vzťah medzi dieťaťom a rodičom, od ktorého bolo oddelené (rozsudky ESĽP vo veci Maire v. Portugalsko č. 48206/99 z 26. 6. 2003 a vo veci Adžič v. Chorvátsko č. 22643/14 z 12. 3. 2015).

37. V obdobných prípadoch, ako je prípad sťažovateľiek, môže dôjsť ku kolízii medzi (na jednej strane) záujmom na ochrane rodinného a súkromného života podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru, ktorého neoddeliteľným a nosným komponentom je prežívanie osobnej prítomnosti, blízkosti a starostlivosti medzi deťmi a rodičmi, a (na druhej strane) medzi najlepším záujmom dieťaťa (rozsudok ESLP vo veci Ferrari v. Rumunsko z 28. 4. 2015, č. 1714/10). Článok 8 ods. 1 dohovoru okrem ochrany hmotného práva na súkromný a rodinný život obsahuje aj procesnú garanciu, že toto právo bude zo strany členského štátu plne rešpektované a aktívnymi opatreniami verejných autorít bude jeho realizácii napomáhané. Je povinnosťou štátu vynaložiť všetko úsilie, ktoré od neho možno očakávať, aby zabezpečil návrat dieťaťa, avšak s ohľadom na spravodlivú rovnováhu medzi záujmami dieťaťa, rodičov a verejným poriadkom (rozsudok ESLP vo veci M. A. v. Rakúsko z 15. 1. 2015, č. 4097/13).

38. Osobitne z rozhodovacej činnosti ústavného súdu v súvislosti s námietkou sťažovateľiek o ústavnej neudržateľnosti nimi napádaného uznesenia krajského súdu vyplýva, že ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (m. m. I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

39. Náležitým posúdením dôvodov obsiahnutých v napadnutom uznesení krajského súdu ústavný súd konštatuje ústavnú akceptovateľnosť záveru, ktorým došlo k vyhovneniu návrhu otca a nariadeniu návratu maloletej do Českej republiky.

III.1. K namietanému porušeniu práv zaručených čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru a čl. 3 ods. 1 a 2 a čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa vo vzťahu k sťažovateľke:

40. Odôvodnenie krajského súdu k nosnej námietke sťažovateľky atakujúcej skutočnosť plynutia času, ktoré spôsobilo, že maloletá sa s prostredím na Slovensku zžila, a to aj v dôsledku (ne)konania otca, ktorý podal návrh až po uplynutí viac ako jedného roka od premiestnenia, považuje ústavný súd za obsahovo výstižné a ústavno-konformné. Krajský súd v napadnutom uznesení zotrval na právnom názore prezentovanom vo svojom prvom zrušujúcom rozhodnutí, že zmeškanie jednoročnej lehoty na podanie návrhu v návratovom konaní nemá za následok zánik práva požadovať navrátenie dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu, pričom podanie návrhu po uplynutí jedného roka po premiestnení dieťaťa má za následok to, že je potrebné dôslednejšie skúmať, či sa počas tejto doby dieťa adaptovalo na nové prostredie, t. j. zžilo sa s novým prostredím, a preto návrat nie je v jeho najlepšom záujme. Obdobne ústavný súd už vo svojej rozhodovacej činnosti v kontexte tzv. návratového konania konštatoval, že za určitých okolností môže súd rozhodnúť

o navrátení dieťaťa aj za situácie, že návrh na začatie konania je podaný až po uplynutí jedného roka od neoprávneného premiestnenia (m. m. III. ÚS 132/2018). Vychádzal pritom z čl. 12 Haagskeho dohovoru (Justičný alebo správny orgán nariadi návrat dieťaťa, aj keď sa konanie začalo po uplynutí lehoty jedného roka uvedenej v predchádzajúcom odseku, okrem prípadu, že sa preukáže, že dieťa sa už zžilo s novým prostredím.), ako aj z princípu sledovania najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý sa uplatňuje v akomkoľvek konaní týkajúcom sa maloletého a vo vzťahu ku ktorému sa žiadna derogácia nepripúšťa (k tomu pozri aj IV. ÚS 647/2021). Sťažovateľka síce v tomto smere namieta, že maloletá sa zžila s prostredím (bod 18 tohto uznesenia), uvedené tvrdenie však bolo krajským súdom vyvrátené skutočnosťami, na ktoré odvolací súd poukázal v bode 14 tohto uznesenia, ako aj akcentovaním vysokej miery adaptability maloletej na zmeny prostredia, ku ktorým dochádza v dôsledku častého premiestňovania v rámci územia Slovenska. Z napadnutého uznesenia krajského súdu pritom vyplýva dostatočnosť a náležitosť dôvodov odvolacieho súdu k neakceptovateľnosti záveru súdu prvej inštancie o zžití sa maloletej v dôsledku jej začlenenia v meste Žilina, a to predovšetkým poukazom na zmenu skutkových okolností vyvolaných opätovným premiestnením maloletej počas odvolacieho konania.

41. Rovnako záver krajského súdu o tom, že v konkrétnych okolnostiach veci nebola preukázaná existencia výnimiek z nariadenia návratu maloletej podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru, považuje ústavný súd za odôvodnený ústavno-konformne. Ústavný súd už v súvislosti s aplikáciou relevantného ustanovenia judikoval, že každá zmena sociálneho a kultúrneho prostredia pri návrate do inej krajiny (aj keď krajiny obvyklého pobytu dieťaťa) predstavuje určité riziko vzniku sociálnych a kultúrnych záťaží pre dieťa, avšak s týmto rizikom je potrebné objektívne počítať a formulácia čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru uvedené akcentuje, keď pripúšťa nenariadiť návrat dieťaťa rozhodnutím súdu do krajiny obvyklého pobytu len v prípade existencie vážneho nebezpečenstva (a teda nie všeobecného, potenciálneho alebo v miere predpokladaného a logického) fyzickej alebo duševnej ujmy (a teda nie vo vzťahu k nezačleneniu do sociálneho či kultúrneho prostredia samému osebe) alebo privedenia dieťaťa do neznesiteľnej situácie (musí ísť o situáciu, ktorá má reálny potenciál ohroziť mravný vývoj dieťaťa alebo ktorá vystavuje dieťa reálnemu strádaniu po stránke nedostatku pre život nevyhnutných predpokladov – strava, ošatenie, bývanie, vzdelanie a pod.; m. m. II. ÚS 282/2017).

42. Sťažovateľka pritom existenciu ujmy či neznesiteľnej situácie odôvodňovala výlučne poukazom na odlúčenie maloletej od sťažovateľky ako matky, na ktorú je naviazaná, čo však, ako to aj odvolací súd správne uviedol, sama kategorickým odmietnutím návratu na územie Českej republiky spochybnila. Okrem toho v súlade s ustálenou judikatúrou ESLP odlúčenie dieťaťa od rodiča, nech je pre dieťa akokoľvek zložité, automaticky nespĺňa test existencie vážneho nebezpečenstva ujmy či neznesiteľnej situácie (rozsudok ESLP vo veci G. N. proti Poľsku z 19. 7. 2016, sťažnosť č. 2171/14, § 61). Je teda nevyhnutná existencia ďalších konkrétnych špecifických okolností, ktoré by tento záver o existencii vážneho nebezpečenstva odôvodňovali. V tomto prípade nesie dôkazné bremeno osoba, ktorá dieťa neoprávnene premiestnila alebo zadržala (m. m. I. ÚS 304/2018). Z dôvodovej správy k Haagskemu dohovoru, ako aj z existujúcej judikatúry súdov členských štátov a odporúčaní špeciálnych komisií však v tomto smere vyplýva nevyhnutnosť reštriktívnej interpretácie relevantného ustanovenia, pričom v zásade sa umožňuje uplatnenie výnimky len v dvoch prípadoch, a to v prípade, že dieťa je vystavené nebezpečenstvu (hladomor, vojnový konflikt, epidémia nákazlivej choroby a pod.), a v prípade, že správanie osoby požadujúcej návrat

by mohlo vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy, napr. vážne zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa (m. m. I. ÚS 304/2018).

43. Sťažovateľka okrem všeobecnej proklamácie naviazania maloletej na jej osobu v rámci konania ďalšie konkrétne okolnosti tento záver podporujúce neprezentovala. Okrem toho odvolací súd v súlade s už naznačeným pri interpretácii a aplikácii čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru rešpektoval požiadavky detailného preskúmania celej rodinnej situácie a náležitým spôsobom prihliadal na konkrétne okolnosti prípadu.

44. Odvolací súd preto podľa názoru ústavného súdu v súlade s už prezentovanou požiadavkou zisťovania okolností, ktoré by odôvodňovali výnimky nenavrátit' maloletú do Českej republiky, náležitým spôsobom poukázal na skutočnosti týkajúce sa výkonu rozhodnutia o úprave styku otca s maloletou, ktorý sa uskutočňuje za účasti brata maloletej v domácnosti otca v Prahe, ako aj na vyjadrenia samotnej maloletej, ktoré prezentovala počas výsluchu opakovane, že jej chýba aj brat aj otec, pričom nikdy nevyjadrila s návratom do Českej republiky nesúhlas. Odvolací súd považoval za preukázané z rozhodnutia súdneho orgánu v Českej republike to, že pomery v rodine otca maloletej sú v poriadku, akcentoval pritom aj dôležitosť zachovania súrodeneckého vzťahu. Rovnako ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti už naznačil možný relevantný súvis medzi záujmom o zachovanie prirodzených väzieb súrodeneckého vzťahu a najlepším záujmom dieťaťa v rámci tzv. návratového konania (m. m. III. ÚS 132/2018). Za tohto stavu preto možno uzavrieť, že skutkový stav bol zistený a objasnený natoľko dostatočne, že umožňoval s čo najvyššou mierou pravdepodobnosti vylúčiť hrozbu vážneho nebezpečenstva fyzickej či duševnej ujmy, prípadne neznesiteľnej situácie z prikázaného návratu.

45. Konštatovanie o tom, že sťažovateľka prezentovala v napadnutom konaní len všeobecné a ničím konkrétne nepodložené tvrdenia o naviazaní maloletej na jej osobu sú rozhodujúce aj pre posúdenie námietky sťažovateľky o nevykonaní znaleckého dokazovania, ktoré by preukázalo existenciu ujmy na maloletej z dôvodu jej odlúčenia od matky (bod 19 tohto uznesenia).

46. Mimosporové konanie je typické dominanciou princípu oficiality a princípu materiálnej pravdy, ktoré od súdu vyžadujú zistenie skutočného stavu veci, ktoré nie je ohraničené dôkaznou iniciatívou účastníkov konania (tzv. vyhľadávací princíp). Uvedené však neznamená povinnosť súdu vykonať akýkoľvek dôkaz, ktorý účastník mimosporového konania označí na preukázanie svojich skutkových tvrdení (§ 32 ods. 2 CMP). To platí o to viac v návratovom konaní, v ktorom sa nástojčivejšie uplatňuje požiadavka urgentného konania, keďže plynutie času môže spôsobiť nenapraviteľné následky pre vzťah medzi dieťaťom a rodičom, od ktorého bolo oddelené. Do procesu zisťovania skutkového stavu s ohľadom na (ne)vykonanie konkrétneho dôkazu nie je ústavný súd v zásade oprávnený zasahovať (s výnimkou extrémnej svojvôle pri aplikácii právnych predpisov zo strany konajúcich súdov), keďže ide o proces aplikácie jednoduchého práva (podústavného práva) a manažovanie procesu dokazovania patrí výlučne do kompetencie všeobecných súdov. Sťažovateľkine tvrdenie, ako to už bolo zdôraznené, že dieťaťu v prípade návratu hrozí vážna ujma z dôvodu jeho odlúčenia od nej, nemá z dôvodu všeobecnosti povahu obhájitelného tvrdenia, ktoré jedine konštituuje procesnú povinnosť konajúceho súdu tvrdenia preskúmať. Keďže tvrdeniu sťažovateľky chýbali konkrétne skutočnosti, ktoré by tento záver podporili, potom ani nevykonanie sťažovateľkou navrhovaného dôkazu zo strany súdu nemôže mať

charakter ústavne neaprobateľného procesného postupu. V tomto smere preto nemožno dospieť k záveru o odňatí možnosti sťažovateľky konať pred súdom.

47. Záver odvolacieho súdu v napadnutom konaní je podporený aj, vychádzajúc z pohovorov s maloletou, ktoré sa uskutočnili po jej premiestnení na Slovensko, zo skutočností, ktoré z výsluchov maloletej vyplynuli. Sťažovateľka osobitne v tomto smere namieta to, že odvolací súd nezisťoval názor maloletej. Z jej argumentácie možno vyvodit', že brojí proti skutočnosti, že maloletej neboli priamo formulované otázky týkajúce sa jej návratu do Českej republiky. Na tomto mieste ústavný súd, konfrontujúc argumentáciu sťažovateľky s jej postojom v konaní pred všeobecnými súdmi, konštatuje nekoherentnosť v jej názoroch, čo naznačuje aj možnú účelovosť argumentácie v konaní pred ústavným súdom.

48. Zo samotného napadnutého uznesenia krajského súdu totiž vyplýva, že na odvolacom pojednávaní sťažovateľka na otázku krajského súdu, či maloletá je oboznámená s prebiehajúcim návratovým konaním, odpovedala záporne s vysvetlením, že maloletá v tomto veku nechápe zmysel uvedeného konania. V konaní o ústavnej sťažnosti však odňatie možnosti konať pred súdom (paradoxne) odôvodňuje v podstate podľa nej nesprávnym procesným postupom súdu, ktorý nezisťoval názor maloletej položením priamej otázky týkajúcej sa jej návratu do Českej republiky.

49. Za podporujúce záver odvolacieho súdu, ktorý viedol k nariadeniu návratu maloletej, považuje ústavný súd skutočnosti vyplývajúce práve z výsluchov maloletej, ktoré boli uskutočnené po jej premiestnení na Slovensko. Maloletá bola pritom vypočúvaná 6. mája 2022 kolíznym opatrovníkom za prítomnosti psychologičky, pričom uviedla, že Praha, ako aj Žilina sú pre ňu vzácne, brat aj otec jej chýbajú, ale nechce zmeniť školu ani ona, ani brat, ideálne by bolo, keby sa dali zmeniť školy, išla by potom bývať za bratom. Na výsluchu nebola položená priama otázka, či maloletá odmieta návrat do Českej republiky, s vysvetlením, že takúto otázku maloletej okresný súd vo svojom dožiadaní zo 4. mája 2022 nežiadal položiť. Pojednávanie pred okresným súdom, ktoré sa uskutočnilo 3. júna 2022, bolo odročené na účely psychologického vyšetrenia maloletej a obstarania ďalších dôkazov, pričom od psychologického vyšetrenia maloletej bolo upustené z dôvodu, že sa nepodarilo nájsť súdneho znalca schopného vypracovať posudok do určeného termínu pojednávania, preto navrhli právni zástupcovia rodičov rozhodnúť vo veci podľa dôkazov obsiahnutých v spise ku dňu ďalšieho pojednávania, ktoré sa uskutočnilo 15. júla 2022, na ktorom maloletá opäť vypovedala, že by chcela bývať aj v Žiline, aj v Prahe, ale radšej by zostala v Žiline, kde by mal prísť aj jej brat, pričom jej by sa páčilo u oboch rodičov.

50. Odvolací súd rozhodol po tom, ako sa dopytoval samotnej sťažovateľky o spôsobilosti maloletej chápať zmysel návratového konania, keď sťažovateľka zdôraznila, že maloletá túto spôsobilosť nemá. Následne po vypočutí si zvukových záznamov z výsluchov maloletej a oboznámení sa so zápisom o výsluchu maloletej pred kolíznym opatrovníkom, berúc do úvahy vyjadrenia matky o rozumovej úrovni maloletej a schopnosti vyjadriť svoj názor, odvolací súd upustil od požiadavky zisťovať názor dieťaťa za pomoci odborníka vzhľadom na skutočnosť, že maloletá nikdy nevyjadrila nesúhlas s návratom do Českej republiky.

51. Nariadenie Brusel IIa v čl. 11 ods. 2 posilňuje právo dieťaťa vyjadriť sa v konaní, ktoré sa ho týka, v prípade uplatňovania čl. 12 a 13 Haagskeho dohovoru. Z relevantného ustanovenia vyplýva, že len vo výnimočnom prípade možno od vypočutia dieťaťa upustiť, pokiaľ by sa to s ohľadom na jeho vek a stupeň vyspelosti javilo podľa súdu nevhodným. Keďže tieto podmienky neboli

v konkrétnych okolnostiach veci splnené, maloletá bola vypočutá v konaní pred súdom prvej inštancie, pričom z výpovedí maloletej nevyplýnul jednoznačný záver o nesúhlase s premiestnením. Práve ten je pritom *conditio sine qua non* pre uplatnenie výnimky z povinnosti maloletého navrátiť, samozrejme, za predpokladu, že ide o maloletého, ktorý dosiahol potrebný vek a stupeň vyspelosti.

52. V súlade s čl. 13 Haagskeho dohovoru možno odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa aj vtedy, ak sa zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiało vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory.

53. Ústavný súd už v súvislosti so skúmaním naplnenia výnimky z návratu v súlade s čl. 13 Haagskeho dohovoru konštatoval, že pri tejto výnimke únoscovi nie je uložená dôkazná povinnosť, ale jej preskúmanie je na konajúcom súde. Vo vzťahu k charakteru nesúhlasu, ktorý dieťa prejaví, aplikačná prax členských štátov Haagskeho dohovoru prijala viaceré záverov, ktoré boli zhrnuté v rozhodnutí ústavného súdu č. k. I. ÚS 304/2018. Ústavný súd poukázal na prípad Re. R., v ktorom anglický súd konštatoval, že dieťa musí prejavíť viac ako len bežné preferovanie pobytu v jednej krajine pred pobytom v inej krajine, ako aj to, že možnosť nenariadiť návrat má súd len vtedy, ak sa preukáže, že dieťa má relevantné dôvody na svoje námietky, ak však je názor dieťaťa ovplyvnený treťou osobou alebo únoscom, potom by sa naň nemalo prihliadať (k tomu pozri aj Burdová, K. *Občianskoprávne aspekty medzinárodných únosov detí*. 1. vydanie. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta. 2016, s. 89 – 90.).

54. S prihliadnutím na citované ustanovenia Nariadenia Brusel IIa a Haagskeho dohovoru vo veci aplikované, berúc do úvahy rozhodovacia prax členských štátov Haagskeho dohovoru k charakteru nesúhlasu, ktorý je už spomínanou podmienkou na uplatnenie výnimky podľa čl. 13 Haagskeho dohovoru, ústavný súd konštatuje ústavnú udržateľnosť odvolacím súdom zvoleného procesného postupu upustenia od požiadavky zisťovať názor dieťaťa za pomoci odborníka. S ohľadom na už uvedené je zjavné, že maloletá bola vypočutá a prezentovala pri výsluchoch svoje postoje k pobytu v Prahe aj v Žiline, a to buď bez reálnej preferencie pobytu v niektorom z týchto miest (Praha a Žilina sú pre maloletú vzácne), alebo preferenciou pobytu v Žiline (radšej by maloletá zostala bývať v Žiline). Tie však pre konštatovanie splnenia požiadavky nesúhlasu s návratom v súlade s už uvedeným nepostačujú. Z uvedeného dôvodu stratila požiadavka vykonať dokazovanie formou zisťovania názoru dieťaťa za pomoci odborníka, t. j. skúmať stupeň vyspelosti maloletej, a tým aj prípadnú relevantnosť jej nesúhlasu (bod 12 tohto uznesenia), svoje opodstatnenie.

55. Pokiaľ sťažovateľka v tomto smere namieta aj spôsob zisťovania názoru maloletej a akcentuje, že maloletá nebola dopytovaná priamou otázkou týkajúcou sa návratu, ani táto nie je dôvodná. Samotný proces vykonávania dokazovania manažuje súd, rovnako sa rozhoduje sám s prihliadnutím na vek a vyspelosť dieťaťa, aký spôsob zvolí, či vypočuje maloletého sám alebo za pomoci kolízneho opatrovníka a či sa výsluch uskutoční za účasti psychológa alebo nie (m. m. I. ÚS 298/2018). Výsluch maloletých v akomkoľvek konaní je charakterizovaný špecifickými zvláštnosťami, ktoré sú podmienené ich individuálnymi vlastnosťami a psychickým stavom. Nevyhnutné je pri ňom prihliadať nielen na vek, ale aj charakteristiky duševného, telesného a sociálneho vývinu maloletého. Formulácia otázok kladená maloletým nesmie naznačovať smer odpovede a bez zohľadnenia veku a ďalších charakteristík vypočúvaného maloletého by nemala byť ani ohraničená na otázky, na ktoré je odpoveď len áno či nie, čoho sa vo svojej podstate domáha aj samotná sťažovateľka, keď nástojí v podstate na formulácii priamej otázky návratu do Českej

republiky. Inak povedané, s prihliadnutím na vek a charakteristiky maloletého možno položením niekoľkých otvorených otázok dosiahnuť objektívnejší obraz o predmete vypočúvania ako položením jednej neotvorenej otázky. K odňatiu možnosti konať pred súdom preto ani z tohto dôvodu nemohlo dôjsť.

56. Z už uvedeného je zrejmé, že odvolací súd relevantné ustanovenia Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa náležitým spôsobom aplikoval spôsobom, ktorý sa neprieči ich účelu a zmyslu.

57. Napokon ani námietka o tom, že vo vzťahu k maloletej sa neprijali žiadne primerané opatrenia na zabezpečenie jej ochrany po návrate v zmysle čl. 11 bod 4 nariadenia Brusel IIa, nie je dôvodná (bod 26 tohto uznesenia). Z príslušných ustanovení Haagskeho dohovoru a nariadenia Brusel IIa, ktoré boli vo veci aplikované, vyplýva, že čl. 11 bod 4 nariadenia Brusel IIa má aplikačnú prednosť v otázke výnimiek pre návrat podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, pretože Slovenská republika a Česká republika sú členskými štátmi Európskej únie. Uvedené znamená, že podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru súd nie je povinný nariadiť návrat, ak by dieťa bolo vystavené fyzickej alebo duševnej ujme alebo ak by sa inak dostalo do neznesiteľnej situácie. Nariadenie ide ďalej v tom, že rozširuje povinnosť nariadiť návrat dieťaťa aj na prípady, keď by dieťa mohlo byť vystavené takejto ujme, ale napriek tomu je preukázané, že orgány v členskom štáte pôvodu vykonali alebo sú pripravené vykonať primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany dieťaťa po návrate (k tomu pozri aj I. ÚS 304/2018). Keďže odvolací súd nezistil existenciu žiadnej ujmy brániacej návratu maloletej do krajiny jej obvyklého pobytu, potom stratilo opodstatnenie skúmať existenciu prijatých opatrení na zabezpečenie ochrany maloletej po jej návrate v zmysle citovaného ustanovenia nariadenia Brusel IIa.

58. Pokiaľ sťažovateľka v ústavnej sťažnosti prednáša argumenty, ktorými sa snaží svoj návrat s maloletou podmieňovať zárukami zo strany otca maloletej (zabezpečenie bývania a financií od otca na nájom), ústavný súd na tomto mieste opätovne konštatuje, že tieto argumenty sú opäť v rozpore s tvrdením sťažovateľky, na ktorom zotrvala počas celého napadnutého konania, a to že sa nemieni s maloletou v prípade nariadenia návratu do Českej republiky vrátiť. Tieto okolnosti by mali právnu relevanciu v prípade, že by existovala reálna hrozba pre maloletú pri jej navrátení na územie Českej republiky. Ak takáto reálna hrozba nie je, potom v najlepšom záujme maloletého môže byť jeho navrátenie do krajiny obvyklého pobytu bez stálej prítomnosti toho rodiča, ktorý maloletého neoprávnene premiestnil a odmieta spoločný návrat (m. m. IV. ÚS 257/2023).

59. Navyše z napadnutého uznesenia krajského súdu (bod 13 tohto uznesenia) vyplýva, že tento sa zaoberal konkrétnou situáciou maloletej pri jej návrate do Českej republiky, pritom zobral do úvahy predovšetkým skutočnosť, že otec maloletej nebol vo svojich opatrovnických právach obmedzený, pričom maloletá sa vráti do prostredia, v ktorom je vykonávaná osobná starostlivosť o jej súrodencia a ktoré je jej známe a na starostlivosť nie nevhodné, čo podporil relevantnými zisteniami príslušných orgánov v Českej republike.

60. Nad rámec na zdôraznenie správnosti už uvedeného ústavný súd akcentuje aj to, že všeobecný súd v návratovom konaní rozhoduje len o nariadení alebo nenariadení navrátenia dieťaťa do miesta jeho obvyklého pobytu, t. j. o (ne)navrátení dieťaťa pod jurisdikciu príslušného štátu. Rozhodnutie vydané v návratovom konaní však nie je rozhodnutím o opatrovnických právach ani rozhodnutím o navrátení dieťaťa konkrétnej osobe, resp. rozhodnutím o oddelení dieťaťa od inej konkrétnej

osoby (m. m. I. ÚS 298/2018). Aj z uvedeného dôvodu je preto bez právnej relevancie námietka sťažovateľky o neprešetroaní rodinných pomerov a domácnosti sťažovateľky, ktoré sú v zásade pre rozhodnutie v návratovom konaní len sekundárne.

61. Zohľadňujúc predbežné závery k námietkam sťažovateľky spochybňujúcim ústavnú akceptovateľnosť rozhodnutia vydaného v návratovom konaní, ústavný súd konštatuje, že krajský súd konal v medziach svojej právomoci, keď príslušné ustanovenia relevantných právnych predpisov podstatných pre posúdenie veci navrátenia maloletej do miesta obvyklého pobytu interpretoval a aplikoval ústavne konformným spôsobom, pričom jeho úvahy vychádzajú z dostatočne zisteného skutkového stavu, sú logické, a preto aj celkom legitímne, právne akceptovateľné a ústavne konformné.

62. Z napadnutého uznesenia krajského súdu možno podľa názoru ústavného súdu vyvodit', že v ňom dal odpoveď na všetky podstatné otázky, ktoré mali pre návrat maloletej do miesta obvyklého pobytu zásadný význam, pričom vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi odvolacieho súdu na strane druhej je logický. Pokiaľ vo veci konajúci odvolací súd v odôvodnení svojich rozhodnutí uviedol, z ktorých dôkazov vychádzal, akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil a ako vec právne posúdil, pričom odôvodnenie jeho rozhodnutia je presvedčivé, námietky sťažovateľky atakujúce neústavnú udržateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu, ako aj postupu, ktorý predchádzal jeho vydaniu, nemôžu mať za následok prijatie záveru o tom, že v konkrétnych okolnostiach veci došlo k porušeniu práv sťažovateľky na súdnu ochranu a na spravodlivé súdne konanie či práva na vyjadrenie sa k vykonávaným dôkazom, či jej práv na rešpektovanie súkromného a rodinného života.

63. Ústavný súd v súvislosti s čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa odkazuje na svoje uznesenie č. k. II. ÚS 596/2014 z 30. septembra 2014 (publikované v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 2014 pod č. 57/2014), v ktorom sa uvádza, že na úrovni doktríny medzinárodného práva, ako aj na úrovni samotnej Organizácie Spojených národov prevládol (dnes už konštantný) právny názor, že medzi články Dohovoru o právach dieťaťa, ktoré upravujú všeobecné zásady/princípy (general principles) a nie sú priamo vykonateľné, ale je potrebné tieto zásady inkorporovať do príslušnej vnútroštátnej legislatívny a aplikačnej praxe, možno zaradiť najmä čl. 2, čl. 3, čl. 6 a čl. 12. Tento záver podporuje i samotný text týchto článkov Dohovoru o právach dieťaťa („štáty sa zaväzujú“, „štáty zabezpečujú“, „dieťaťu sa poskytuje“), čo už samo osebe zakladá dôvod na odmietnutie tejto časti ústavnej sťažnosti ako zjavne neopodstatnenej (m. m. IV. ÚS 495/2018, II. ÚS 282/2017), keďže sťažovateľkou označené ustanovenia Dohovoru o právach dieťaťa nezabezpečujú konkrétne práva, ktorých ochrany sa možno v konaní pred ústavným súdom domáhať.

64. Vzhľadom na uvedené skutočnosti ústavný súd na podklade premisy, že medzi napadnutým uznesením krajského súdu a postupom predchádzajúcim jeho vydaniu a sťažovateľkou namietanými porušeniami označených práv podľa ústavy a dohovoru, resp. ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa niet žiadnej spojitosti, relevantnú časť ústavnej sťažnosti vo vzťahu k sťažovateľke odmietol z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde (bod 1 výroku tohto uznesenia).

III.2. K namietanému porušeniu práv maloletej:

65. Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého „Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletemu dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.“.

66. Vzhľadom na potenciálny rozpor záujmov medzi sťažovateľkou a maloletou sťažovateľkou v tomto konaní by ústavný súd maloletej sťažovateľke v prípade prijatia ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie musel ustanoviť opatrovníka, ktorý by ju v konaní pred ústavným súdom zastupoval na účely prípadného odstránenia rozporu záujmov. Vzhľadom na dôvody, pre ktoré odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľky smerujúcu proti napadnutému uzneseniu krajského súdu a postupu, ktorý predchádzal jeho vydaniu (časť III.1 odôvodnenia tohto uznesenia), je ale zjavné, že aj po prípadnom ustanovení opatrovníka by nemohol ústavnej sťažnosti maloletej sťažovateľky z rovnakých dôvodov, ako odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľky, vyhovieť. Z uvedených dôvodov ústavný súd pri predbežnom prerokovaní vyhodnotil ústavnú sťažnosť maloletej sťažovateľky ako zjavne neopodstatnenú a z tohto dôvodu ju podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde odmietol a zároveň nevyhovел návrhu na ustanovenie kolízneho opatrovníka (body 1 a 2 výroku tohto uznesenia).

III.3. K návrhu na odklad vykonateľnosti:

67. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti ako celku sa ústavný súd ďalšími požiadavkami sťažovateľky uvedenými v petite nezaoberal, keďže ich posudzovanie je viazané na vyslovenie porušenia označených práv a slobôd, k čomu v tomto prípade nedošlo. Z uvedeného dôvodu ústavný súd nemohol vyhovieť ani návrhu sťažovateľky na odklad vykonateľnosti napadnutého uznesenia krajského súdu, keďže zo systematického výkladu právnej úpravy tohto inštitútu vyplýva (§ 131 ods. 1 zákona o ústavnom súde, pozn.), že pozitívne rozhodnutie o takomto návrhu prichádza do úvahy len vtedy, ak ústavný súd prijme ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie. Z uvedeného dôvodu nebolo tomuto návrhu sťažovateľky možné vyhovieť (bod 2 výroku tohto uznesenia).

68. Vzhľadom na uvedené ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. augusta 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu